

áll (nem pedig valamiféle engesztelő halálban, ahogyan Pál vélte).

A felsorolt esetek kétséget kizáróan tanúsítják Jézus egyetemes, azaz minden helyzetre kiterjedő radikális erőszakmentességét. Valaki azonban ellene vethetné: „Csakhogy mindezt cáfolja, vagy legalábbis megkérdőjelezi Jézus közismert erőszakos cselekedete, ti. hogy korbáccsal üzte ki a kereskedőket a jeruzsálemi templomból.”

Sok ellenérvet hozhatnék föl, de most csak néhányat említek meg, amelyek azt mutatják, hogy az ezzel kapcsolatos közfelfogás az evangéliumok téve fordításán alapul: 1) A négy evangélista közül csak János szövege (2,13-17) tud a korbácsról. 2) Csak János mondja, hogy Jézus „kidobott mindenkit a templomból”, a szinoptikusok szerint „elkezdte kidobni/kidobta azokat, akik a templomban adtak- vettek” (Mk 11,15 // Mt 21,12 // Lk 19,45). 3) Nyelvtanilag nem igazolható, hogy János szövegében a kötelekből font korbács használata az emberekre és az állatokra is vonatkozik, ellenkezőleg: „a juhokat is, meg az ökröket is” (te... kai...) az előző félmondatban található „mindenkit/mindeneket” (pantasz) értelmezése, kifejtése, tehát a korbácsos „kidobás” csak az állatokra vonatkozik. 4) Az a görög ige (ekballein, szó szerint: kidob), amelyet a különböző fordítások „kiüz, kihajt, kikerget”-ként adnak vissza, rendkívül sok jelentésű¹⁵, de csak a legtrikább esetben erőszakos, vagy annak mondható tartalmú¹⁶, és van olyan jelentése is, amely pontosan beleillik az itteni szövegösszefüggésbe: „elutasít, kiutasít”¹⁷.

Tehát Jézus nem „kiüzte, kihajtotta, kikergette” a templomból kereskedőket, hanem kiutasította azokat, akik a templomban (konkrétan a templom udvarán) árusítottak, és nem is csak őket, hanem azokat is, akik vásároltak tőlük (áldozati állatokat). Fellépése nem „a templom megtisztítására”, hanem az áldozatbemutatás megszüntetésére irányult.

Befejezésképpen jegyezzük még meg, hogy a Jézus által hirdetett erőszakmentesség nem jelent balekséget - ahogyan ő maga erre is példát adott. Amikor az Annás főpap előtti kihallgatáson szájon vágta őt egy pribék, oktatni kezdte: „Ha rosszul szoltam, bizonyítsd be a rosszat, de ha jól, miért ütsz engem” (Jn 18,23)?!

Köztudomású, hogy a vádlottnak, ha jót akar magának, egyetlen helyes magatartása lehet a kihallgatáson, mégpedig hogy mindenre azt mondja: „Igenis!” Minden ezzel ellenkező megnyilvánulással csak ront a helyzetén, és újabb pofonokat provokál ki. Jézus azonban nem önmagának akart jót, hanem az őt verő pribéknek (s ezen az sem változtat, hogy egyúttal síkra szállt saját emberi méltóságáért!): Oktató kérdésével föl akarta rázni abból, hogy rutinszerűen („öntudatlanul”) viselkedjék, el akarta gondolkodtatni a valóban helyes viselkedésről, meg

akarta nyitni számára az utat ahhoz, hogy esetleg rádöbbenjen, mit csinál, és változtatni tudjon humánusnak éppen nem nevezhető magatartásán (nemcsak ott és akkor, hanem egyáltalán, ti. ami a pribéki foglalkozást illeti...). Ez a javító szándékú tanítás volt részéről az a többlet, amelyet - a bántások elviselésén túlmenően - követőitől is megkívánt (Mt 5,39-41).

FARKAS ISTVÁN

MI IS NEKEM EZ A BOKOR?

Először csak a hírért hallottam. Azután egyre több barátom beszélt róla. A hírek gyorsan járnak a papok között! Aztán most itt van. Első kézből olvashattam a Koinónia hasábjain. Válságban a Bokor? Vagy csak hatalomharc? A Bokorban? De hát mi is ez a Bokor, amit mindenki félt, ami miatt még testvérével is csörtétet kell vívnia papnak, laikusnak, teológusnak, egyszerű hívőnek? Meg kellett kérdeznem magamtól, mi is nekem a Bokor?

Idestova húsz éve ismerkedtem meg valakivel, aki furcsán viselkedett. Kollega volt, mégis valahogy a legegyszerűbb dolgoktól a bonyolult létkérdésekig valahogy más volt a véleménye, másképp látta, másképp kérdezett és a cselekedetei is valahogy szabadabbak voltak a többiekénél. Nemcsak azért, mert nehezen viselte az irodai munka kötöttségeit, hanem azért is mert már akkor három gyereke volt, mindenféle szamizdat írásokat terjesztett és békéről beszélt akkor is, amikor mások a fogaikat vicsorgatták. Aztán börtönbe vonult valami örült ötlettől indítva és a felesége, családja nemhogy elhagyta volna, hanem mellé állt még az örült ötletének is. Aztán kiszabadult. Megismerkedtünk. Bemutatta a barátait, akik közül hárman, vagy négyen szintén kollegák voltak. Megéreztem rajtuk is azt a másságot, de nem taszított, inkább vonzott mindez. Aztán öt év után elváltak útjaink. Budapestre költöztünk. Útravalónak a kezembe nyomta a KIO (Keressétek Isten Országát) 4. kötetét páter Bulányi tollából.

Azután Pesten megismerkedtem többek között - de általában rajtuk keresztül - számos (25-30) érdekes, szabadon gondolkodó, szabadon élő, de nap, mint nap, mint én, ugyanúgy küszködő emberrel. Fiatalokkal, idősekkel. Érdekes módon kapcsolatunk azóta is pontosan

¹⁵ Főképpen a „démonok kidobására/kiüzésére” vonatkozik (rengeteg helyen), de van olyan értelme is, hogy „elövesz” (Mt 12,35; 13,52; Lk 10,35), „állatokat kienged” (Jn 10,4), „elküld, kiküld” (Mk 1,43; Mt 9,25), sőt kétszer teljesen pozitív értelemben Isten (Lk 10,2), ill. Isten Lelke az alanya (Mk

1,12; vö. Mt 12,28; Lk 11,20).

¹⁶ Mk 12,6; Lk 4,29; Jn 9,34.

¹⁷ Mk 9,47; Lk 6,22.42; 13,28; Jn 6,37; 12,31.

olyan, mint előtte. És nemcsak vele. Ezekkel az emberekkel nem lehet megszakítani a kapcsolatot. Nincs miért. Nem erőszakosak, nem toladóak, nem akartak rám erőltetni semmit, de bármikor - éjjel, nappal - felhívhatom őket és tudom segítenek, amit tudnak. Én is így vagyok velük. Talán még az is vonzó volt bennük - így visszagon-dolva -, hogy nem ítélték el válásom miatt, sőt csodálkoztak miért nem járok misére és miért nem áldozom, amikor Jézus megbocsátott a bűnbánó, házasságtörő asszonynak. A legcsodálatosabb az egészben az volt, hogy a szülők magukba szíva a KIO (az Evangélium) tanítását át tudták formálni egész életfelfogásukat és életgyakorlatukat az adni, szolgálni, erőszakmentesnek lenni eszme alapján. Meg is éltek, a többiek elé éltek, nemcsak testvéreik elé, hanem a világ elé is. Nem csak lefelé, a kicsinyek felé - gyerekek, állatok, növények - hanem, a felettesek felé is - a tanítók, a papok, a főnökök felé. De még ezen is túlmentek, még az azonos szinten lévők felé is képesek voltak megélni mindezt, ami a legnehezebb. Nekem ez a Bokor ma is. Nem a KV, a BT, a Tájék, az Érted Vagyok és a munkacsoportok, hanem az emberek. Az emberek, akik ahányan vannak, annyi félék - mint a témához hozzászólók is írták - bár jórészüket nem ismerve én is tapasztaltam. Lehet, hogy a Bokor válságban van. De ez nem a fontos dolgok válsága. Nem a hit, nem a szeretet és nem az emberség válsága. Lehet, hogy túlnőtte a szervezeti formáit, de se a Bokor név, se a szervezeti formák - ágak, csoportok, bizottságok - nem a Bokor lényege. A lényegét nem is nagyon lehet megfogni. Talán csak annyit lehet mondani: Krisztust követve kívánnak élni. De az élni nagyon nagy szó. A kívánnak, próbálnak, igyekeznek, megbotolva, felkelve, újra elesve, de lehetőleg nem csüggedve, egymásba kapaszkodva élni - inkább kifejezi a valóságot. Ebben az egészben a vallás is csak egy intézményi keret. Egy forma. Egy olyan forma, aminek egyik látható jele a liturgia. A katolikus vallás világában ez a liturgia csak látszólag merev. Éppen a napokban hallottam egy előadást a Zaire-be gyakorolt katolikus liturgiáról, ami formájában az ősi törzsi hagyományokon alapszik - pápai áldással. És hát a Bokornak is van már saját - a konzervatív katolikustól eltérő - liturgiája. Tanúsíthatom, hogy például a Bokor-ökocsoport találkozóinak egészen sajátos liturgiája kezd kialakulni. És hát itt a dogmatika kérdése is. A KIO soha sem volt dogma. Szerencsére Gyurka bácsi hagyott annyi rést, el nem varrt szálát, nyitott kaput logikája bástyáin, hogy nem vált dogmává. Egy lett, a sok bibliamagyarázat közül a különbséggel, hogy éppen erre építkezve lett keresztény emberi tartása annak a néhány száz embernek, aki megismerkedett vele. Ha a Bokor kizárja soraiból - persze erőszakmentesen - a katolikusokat, akkor tovább gazdagítja más vallási felekezetek gyülekezetét. Ha kritikusan, de mereven ragaszkodik a katolikus hagyományhoz védőbástyát húz maga köré, de ez a bástya inkább a feláldozható végvárhoz hasonlít, mint a főerőd egyik bástyájához. Az én szememben a Bokor egy élő valami. Mint ilyen lehet nyesegetni,

formálni és akkor egy szép díszcserje lesz belőle, de lehet csak locsolni és a napfényre bízni a többit.

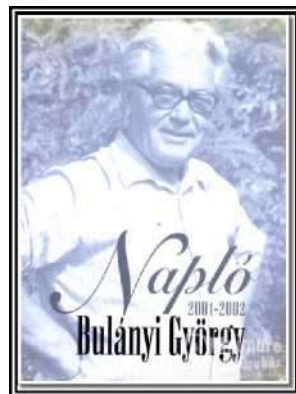
Ha valaki mélyebben kezd foglalkozni az Evangéliummal előbb, vagy utóbb elveszítheti a vallását. Erre több példát is láthattam a Bokorban. Ez csak akkor baj, ha erre az útra akar téríteni olyanokat, akik a vallásos életen keresztül tudnak Isten szeretetével megismerkedni és így csalódásokban, esetleg hite-vesztésben is részüik lehet. Ezért nagyon óvatosnak kell lenni a számlálókkal. De ez már mindenkinek a saját felelőssége. Ha más zsebében akarja tartani a hitét, akkor ebből csak rossz származhat. De ez a katolikus vallásra is igaz. Ha téged eltávolít Istentől a katolikus vallás - valami oknál fogva - akkor óvakodj attól, hogy katolikus légy. A Bokorban találsz még vagy tíz másik irányzatot, amin keresztül rátalálhatsz a saját utadra.

Összefoglalva: szerintem a Bokor nincs válságban. Az egyes tagjai - az emberek - semmiképpen sem. Mindig lesz, aki elmegy és mindig lesz, aki jön. A krisztusi tanítás sincs válságban és a Szentlélek ereje sincs. Féltetni sem kellene a Bokrot a számláló sokféleségétől, mert ez az írások hangjából ítélve inkább a "mit szólnak mások" féltése és nem a lelkiismereti szabadságé. Az anya féltése más, mikor a gyerek először engedi el a kezét. Tudja - meg kell ütnie magát, hogy megtanuljon járni. Hagyjuk botladozni a Bokrot, hátha megáll a saját lábán és még járni is megtanul. A név fontos. Meg kell tudni szólni egymást és megszólíthatónak kell lennünk, de ne csináljunk ebből létkérdést!

1996. decembere

FARAGÓ FERENC A NAPLÓ ÍRÓ BULÁNYI GYÖRGY

„Milyen más műfajban valljam meg, hogy sikerült életem végére „hitetlenné” lennem? Egy 'naplónak' is szabad azért szabatosan beszélnie.”
(Bulányi György)

Számtalan irodalmi műfaj van, de kétségtelenül az egyik legsajátosabb, legbelsőbb indíttatású a napló. Talán ez a műfaj irodalomtörténeti aspektusból nézve meglehetősen új, - csupán a reneszánszig nyúlik vissza - talán még nincsenek úgynevezett klasszikus naplók, mint ahogy vannak tragédiák, regények és már esszék is. Van a napló-

írásnak egy rossz ízű mellézköngéje is, valami ilyesmi: 'mellékesen írt naplót is'. A naplóírás mintha járulékos dolog lenne csupán egy-egy nagy írónak afféle pótcselekvése, unaloműzése, magamutogatása. Ám sok érv szól